

ANNELI JUSSILA

**PENTTI
LINKOLA** ja minä
ELÄMÄÄ TOISINAJATTELIJAN KANSSA

minerva

ANNELI JUSSILA

**PENTTI
LINKOLA**
ja minä

ELÄMÄÄ TOISINAJATTELIJAN KANSSA

minerva
MINERVA KUSTANNUS OY
HELSINKI

© Anneli Jussila ja Minerva Kustannus Oy, 2021.

Kuvat: oikeudenhaltijat mainittu kuvien yhteydessä

ISBN 978-952-375-341-9

Painettu EU:ssa, ScandBook, 2021.

SISÄLTÖ

Alkusanat	5
Kalastajan mökki.....	9
Ensimmäinen päivä.....	11
Paikan henki ja puulämmityksen taito	15
Kasvimaa ja puutarha	21
Keittiössä	24
Komposti, tunkio ja vieraslajit	31
Lehto ja rantapolku.....	33
Vanajanselkä ja laatokanvene.....	36
Pientilan filosofiaa.....	41
Toisinajatteli ja Metsän emäntä	43
Yksinäinen susi	45
Maamerkit metsäpolun varrella	57
Naiset – erotiikka ja maastokelpoisuus.....	60
Rakkaus ja ystävyys.....	65
Oliko Pentti Linkola naistenmies?	71
Miten minusta tuli Metsän emäntä	75
Ystäviä, vieraita ja eräs autoajelu	78
Köyhä vai rikas?	85
Huumori	86
Teatteri, elokuvat ja musiikki.....	89
Kirjallisuutta ja lempirunoja	92

Aate ja aika97

Näkijän lähteillä.....	99
Paikka kansallisten myyttien joukossa	102
Muinaisrunot.....	103
Runebergin maailma	107
<i>Seitsemän veljestä</i>	114
Luonto ja luonnonsuojelu	119
Kulttuurien luonto.....	119
Hengenheimolaisia.....	123
Vaikutteita ja esikuvia.....	129
Oliko Linkola fasisti?.....	135
Laki ja oikeus – Silta joka säästyi	147
Luonnonperintösäätiön synty	154
Radikaali sovitus	161

Himmeän hehkun maa..... 165

Hiljaisia sävyjä.....	167
Vuodenkierron toisteisuus	168
Pyhiinvaelluksia ja metsä rakastettuna	170
Rauhan viita	172
Kauneinta maailmassa.....	174
Joki, viljapellot, metsäkukkula	175
Kessin kalajumala	176
Rajaseudun sininen kukka	178
Salojen kielen kuuntelija	184
Kauneus, kärsimys ja salaperäisyyden taju.....	188
Linkolan pyhä – lehtivihreän animismi	193
”Ikuisesti tietymätöntä, salassa pysyvää”	198
Uskon hiljainen vallankumous.....	201
Jumalan hullu.....	210

Lähteitä ja luettavaa..... 217

ALKUSANAT

Pentti Linkolasta on kirjoitettu paljon vuosien varrella. Moni on arvioinut häntä yleisten väittämien ja mielikuvien kautta, mutta harva on löytänyt ja nähnyt hänet itsensä. Pentti Linkola on ollut liian vaarallinen, liian outo, liian helppo torjua erilaisilla leimoilla.

Pentti Linkola tuntuu olevan loputtomien merkityksien lähde. Sain seurata hänen elämäänsä läheltä 31 vuotta, mutta myös minä sain huomata, että lähteestä on vielä paljon ammennettavaa. Tästä havainnosta sain myös kipinän ryhtyä kirjoittamaan tätä kirjaa. Linkolan elämä tunnetaan pääpiirteissään, mutta paljon on jäänyt sanomatta pintakuohujen alle.

Pentti Linkolasta ei ole myöskään tehty kirjaa läheisen näkökulmasta. Harva nainen on hänestä ylipäätään kirjoittanut, hänestä tehtyä ”virallista” elämäkertaa lukuun ottamatta.

Olen halunnut kirjoittaa vähemmän totisesti ja toisaalta syvemmin. Näin syntyi neljä eri näkökulmaa Pentti Linkolaan.

Luvussa *Kalastajan mökki* vierailaan pientilalla ja sen pihapiirin askareissa sekä läheisillä kalavesillä. Toisessa luvussa *Toisinajattelija ja Metsän emäntä* hahmotellaan henkilökuvaa toisineljästä ihmissuhteineen ja harrastuksineen. Kolmannessa luvussa *Aate ja aika* peilataan Linkolaa kulttuurihistoriaan ja luonnonsuojelun historiaan sekä tutkitaan eräitä hänestä esitettyjä väittämiä sekä muutoksia hänen ajattelussaan. Neljännessä luvussa *Himmeän hehkun maa* käännytään Linkolan syvimpien tunteiden puoleen, pohditaan hänen henkisyytensä laatua.

Kun aloitin kirjoitustyön, aihe oli kuin tiukkaan keritty lanakera. En tiennyt mitä siitä paljastuisi – minulla oli vain kerä, jonka halusin purkaa. Mielessäni oli muutamia alkukuvia, joista lähteä liikkeelle. Lopulta kirjasta tuli eräänlainen Ariadnen lanka, joka johti minut ulos muistojen labyrintista.

Pentti Linkolan muistikirjat ovat mustakantisia ja sisällöltään synkkiä. Ne vertautuvat eräällä tavalla Jean Sibeliuksen päiväkirjoihin. Säveltäjämestari totesi, että hänen päiväkirjansa saavat ”tumman karaktäärin”, koska hän kirjoittaa usein juuri synkkyuden vallassa. Samaa voi sanoa Pentti Linkolasta. Muistikirjoihin ja moniin tunnetuimpiin esseisiinsä hän on purkanut turhautumistaan, surua nähdessään luonnon tuhon, jota ihmisen ahneus, itsepetos ja piittaamattomuus aiheuttavat.

Läheltä katsoen ja kokien olen saanut nähdä, että Pentin elämään liittyi paljon muitakin sävyjä ja sisältöjä. Tässä kirjassa olen jättänyt tarkoituksella vähemmälle muistiinpanot, myös omani, ja kirjoittanut enemmän näkemyksen, vaiston ja sydämen kautta. Toivon, että olen löytänyt tekstiini tuoreutta ja kyennyt ilmaisemaan jotain ennen sanomatonta.

Olen halunnut kertoa kalastajan rakkaudesta – luonnon rakastamisesta, mutta myös hänen elämänilostaan. Kun hän

kirjoitti eläinten elämänilosta, hän kirjoitti samalla itsestään. Hän etsi ja puolusti hyvää elämää kaikille luomakunnan jäsenille, koko eloyhteisölle tällä planeetalla.

Nellimissä 25.8.2021

Anneli Jussila

KALASTAJAN MÖKKI

Ensimmäinen päivä

Pentti Linkolan aution mökin piha Sääksmäen Ritvalassa. On talvipäivä, pilvinen ja hämärä. Pentti on kuollut kymmenen kuukautta sitten. Keltainen mökki kummullaan suuren kuusen alla on kylmillään eikä kukaan luo enää lumia pihasta. Olen kahlannut tänne syvässä hangessa.

Pihassa vallitsee syvä hiljaisuus – lintujen ruokintalauta on syöty tyhjäksi. Talli on tyhjä ja liiterissä lepäävät käyttämättöminä huolella tehdyt puupinot.

Lehtoon johtava polku on kadonnut hangen alle. Sen varrella lumen peittämänä lahoaa kalastajan vanha vene, ympäri käännettyä.

Seison hiljaa ja katselen tätä muistojen paikkaa.

★ ★ ★

Suljen silmäni – ja äkkiä on kesä.

On kesäkuun alun päivä vuonna 1989. Saavun ensimmäistä kertaa Pentti Linkolan luo tänne Ritvalan takamaille.

Lämpöaalto hellii maisemia, pääskysket kiitävät taivaalla ja ilmassa tuntuu olevan vähän ukkosta. Hämeen rehevyys ja vehmaus hämmästyttävät minua, joka olen äskettäin asunut Tammisaaren saariston maisemissa. Sääksmäen Lehtimäentien runsaspuustoiset tienvarret kukoistavat vihreän eri sävyissä. Entä kulkuneuvoni – kyllä, se on automobiili, pieni punainen Toyota Corolla. Pahoittelin jo edeltä käsin saapumista henkilöautolla, mutta se lienee ainoa mahdollisuus. Olemmehan puhelimessa sopineet retkestä Talaskankaalle samaisella kotterolla.

Olen kiinnostunut tapaamaan merkillisen Linkolan, legendan jo eläessään – elämäntapaekologin, joka kirjoittaa suveenilla tyylillä järkyttäviä, pysäyttäviä tekstejä. Tällä kertaa voin tavata Pentin hänen kotonaan. Kohtasimme jo pari viikkoa aiemmin Tenholan Elämänkoulun järjestämän linturetken yhteydessä, mutta keskustelut jäivät kesken ja syntyi suunnitelma toisesta retkestä.

Ohitan vahingossa Pentin mökille johtavan pienen, lähes huomaamattoman pistotien ja käyn kääntymässä Uotilan Irjan idyllisessä pihassa. Siellä puutarha rehottaa valtoimenaan alkukesän kukkia. (Myöhemmin tutustun tähän suloiseen vanhaan emäntään ja istun useasti hänen kahvipöydässään.)

Irjan pihassa on käynyt kääntymässä moni muukin, joka on ensimmäistä kertaa saapunut Pentin mökille. En sentään aja sitä kauemmas – harhailua Pentti olisikin pitänyt merkinä huonosta suunnistustaidosta ja kyvyttömyydestä kuunnella puhelimessa annettuja ohjeita. Siitä hän varoitti jo etukäteen. Samalla hän teki selväksi, että kysymys on Sääksmäestä, ei Valkeakoskesta. Hänen mielestään ei pidä suostua siihen, että suuri, Suomen sydämen mahtava emäpitäjä Sääksmäki olisi muuttunut

pienen myllykylänsä kaupunginosaksi. Näin ajattelivat monet muutkin sääksmäkeläiset, ja ajattelevat varmaan edelleen.

Olen kertonut Pentille tarkemman tulopäiväni postikortilla, jossa sorsapoikue lipuu ruovikossa ja sen päällä on kaunokirjaimin teksti *Tämä aika on meidän*. Pentti valitteli puhe-
limessa, että ei kesäisin viihdy mökissään, Vähä-Uotilassa. Ihmettelin tuota lausumaa, ja perille saavuttuani ihmettelen vielä enemmän.

Palaan oikeaan tienhaaraan, jätän auton levennykselle tien viereen ja kävelen loppumatkan. Pieni hämyinen tienpätkä johtaa läpi vaaleanvihreän haavikon ja tumman kuusikon, sitten tulee näkyviin kukkivia sireeneitä, niittyä, kasvimaa ja punainen tupa – jota hetken luulen päärakennukseksi. Oikealla näkyy idyllinen vinttikaivo ja unkarinsyreeni, suoraan edessä ulkorakennus, ja lopuksi ilmestyy näkyviin pienellä kummulla valtavan kuusen alla sijaitseva kalastajan mökki. Sen tulija huomaa vasta viimeiseksi. Kolmesta rakennuksesta muodostuu suojaisia pihapiiri, jota metsä reunustaa rakennusten takaseinää viistäen. Yhdeltä suunnalta piha on auki, itään pellolle.

Piha on tuulensuojainen ja noustuani autosta tunnen miten helteiseksi iltapäivä on käymässä. Ylhäällä mökin ovi avautuu ja tuuheatukkainen mökin isäntä lähtee reippain askelin astelemaan minua vastaan. Yllä flanellinen ruutupaita, vyöllä puukko.

Komea ja karismaattinen, ajattelen mielessäni. Ja vähän synkkä.

Pentti kutsui minut käymään luonaan Tenholassa käydessään, ja illanvieton aikana syntyi ajatus yhteisestä retkestä Pohjois-Savon Talaskankaalle, mistä parhaillaan käydään metsätaistelua luonnonsuojelijoiden ja valtion välillä.

Viimeiset vuodet olen elänyt omaa ekoelämäni Tammisaarella mehiläistilallisena ja omavaraisviljelijänä. Sitä ennen olin vähän aikaa Tenholan Elämänkoulu-yhteisössä, jota veti moniaktivisti Hannu Hyvönen. En seurannut noina vuosina juuri politiikkaa enkä ollut Kojjärvelläkään. Tuo erakkovaihe elämässäni on kuitenkin päättynyt. Tunnen, että on toiminnan aika. Minua kiinnostaa tutustua paitsi Penttiin myös liikehdintään metsien-suojelun ympärillä. Haluaisin ratkaista kysymyksen, voiko Suomessa oikeasti tehdä mitään metsien säilymisen puolesta.

Pentti pahoittelee hymyillen parransänkeään ja lisää, että on kasvattamassa kesäpartaa. Minulla ei ole mitään sitä vastaan – ja sehän sopii hänelle. Hän näyttää nuoremmalta kuin muistinkaan.

Kuljemme läpi puolivillin puutarhan, katsomme isännän tuoreet kylvöt ja rakennukset. Huomaa heti, että Pentille kaikki konkreettinen ja maanläheinen on tärkeää, piha ja puutarha kuuluvat häneen, ovat erottamaton osa tätä miestä.

Myöhemmin ymmärrän tätä kautta, huolimatta Pentin ajoittaisesta kotona viihtymättömyydestä, miksi hän halusi pysyä täällä omalla pientilallaan loppuun asti.

Puutarhan jälkeen Pentti esittelee suurimman ylpeytensä, lehdon. Siellä soi alkukesän helisevä riemukas konsertti, jollaista harvoissa paikoissa kuulee. Täällä linnuille on tarjolla paljon pesäpaikkoja puiden koloissa ja oksistoissa.

Lehdon vihreästä valohämystä palatessamme on jo myöhäinen iltapäivä. Mennään sisään, syödään nälkäisinä pirtissä runsaasti voileipiä, katsellaan karttoja ja kuunnellaan lähestyvän ukkosen jylinää. Minulla on tunne kuin olisin tuntenut Pentin jo kauan, puhuminen hänen kanssaan on helppoa – Pentti

on harvinaisen hyvä kuuntelija. Illan edetessä huomaan kertoneneeni hänelle koko seitsenvuotisen seikkailuni Tammisaaren saaristossa.

”Voit yöpyä saunakamarissa tai täällä ylhäällä mökissä”, sanoo talon isäntä kun alan haukotella. ”Valinta on vapaa.”

Alan suunnitella siirtymistä saunakamariin, mutta samassa alkaa hurja, jatkuva kaatosade. Saunaan asti ei ole menemistä. Niinpä yövyn Vähä-Uotilan päärakennuksessa.

Herään yöllä ja käyn ulkona, kuulen satakielen laulavan pihalla. Johtuuko satakielestä vai mistä, mutta herään isännän vierestä.

Kuulemme satakielen vielä uudelleen aamulla, sadepäivän hämyssä, ennen kuin aloitamme matkamme Talaskankaalle. Pentti sanoo ihmeissään, että satakieli ei ole koskaan aiemmin laulanut hänen lehdoissaan.

Paikan henki ja puulämmityksen taito

Kaikki olennainen, mitä Pentti halusi sanoa elämisen perusteista, kristalloituu pientilaan ja metsään sen ympärillä. Siellä se tulee näkyväksi. Ihmiselle hyvän elämän ympäristö on maaseutu, agraarimaisema. Ei suuri tehoviljelty maatila laajoine salaojitettuine peltoineen, vaan pieni metsän ympäröimä pihapiiri, kasvimaata ja hedelmätarha. Se on omavaraisuuteen pyrkivä pienoismaailma, eräänlainen metsäpuutarha. Sitä voi kutsua permakulttuuriksikin, vaikka Pentti ei tätä sanaa käyttänyt.

Metsällä ja luonnolla on itseisarvo elinympäristöinä. Kestävässä maailmassa ne ovat ihmiselle pyynnin ja luonnon tuotteiden keräämisen tiloja, jolloin maiseman rakenne jää

koskemattomaksi – mutta pientilalla sallitaan ihmisen kädenjälki. Siellä maata muokataan vain tarvittava määrä ja maan hedelmät käytetään lähellä. Pientilalla tuotetaan itse merkittävä osa ravinnosta.

Vaikka valtaosa metsästä täytyy jättää rauhaan, on selvää että polttopuulle täytyy tässäkin järjestelmässä olla kasvatusmetsänsä. Omat polttopuunsa Pentti tuotti tilan ulkopuolelta, läheltä kyläkin, Ritvalan kylältä.

Pentillä on ollut kaksi varsinaista pikkutilaa, Kuhmoisten Vierula ja Sääksmäen Vähä-Uotila. Suurta tilaa hänellä ei olisi voinut ollakaan siinä vapauden maailmassa, missä hän eli. Molemmat pientilat olivat rakenteeltaan hyvin samantapaisia.

Vähä-Uotila on metsän sylissä, se ei rajoitu suoraan rantaan kuten Vierula. Sen pinta-ala oli alkuun, ennen lisämetsän ostoa, noin hehtaari, ja lisämaan hankinnan jälkeen puolitoista hehtaaria. Maa oli ostettu viereiseltä Uotilan tilalta, josta se oli erotettu.

Sivurakennukset yhdessä mökin kanssa muodostavat todella suojaisan pihapiirin, sillä metsä reunustaa vihreänä muurina kaikkia kolmea rakennusta. Ne ovat yksikerroksisia ja suhteiltaan rauhallisia ja harmonisia. Sauna sijaitsee alhaalla lehdon laidassa, vastapäätä kummulle rakennettua mökkiä. Sauna oli Pentille olemassa lähinnä verkkojen kuivatusta varten. Se toimi myös vieraiden yöpymispaikkana, ja minun aikanani siellä myös kylvettiin. Saunaan sijoitettiin myös pieni pulsaattoripesukone, jolla yritin pestä pyykkiä – ilman mainittavaa menestystä.

Pieni ulkokäymälä jää liiterin toiseen päähän lehtoon johtavan polun varteen, kauas vinttikaivosta, joka sijaitsee sisääntulotien varressa. Maakellari on rinteessä lähellä mökkiä. Rakennukset ilmaisevat, mistä kestävässä asumisessa on kysymys.

Pihapiiri näyttää nopeasti katsottuna vanhalta, mutta se on rakennettu vuonna 1978 – vanhan mallin mukaan, Pentin ystävien käsityönä. Päärakennuksessa ja saunassa on kuusiruutuiset ikkunat, ulkoseinissä pysty saumarimalautaa, seinämaaleissa on noudatettu klassista maaseudun väriskaalaa.

Päärakennus kummullaan on keltainen, sivurakennukset punaisia. Aitoa puna- ja keltamultaa nämä värit eivät sisällä, ne ovat vain maaleja. Ikkunanpienat ja -puitteet on maalattu valkeiksi. Väriskaala liittyy vanhaan talonpoikaisrakentamisen perinteeseen, jossa jäljiteltiin tiilipintaa (punamulta) tai keltaiseksi rapattuja 1800-luvun kivitaloja (keltamulta). Kaikissa rakennuksissa on tumma huopakatto.

Paitsi arkkitehtuurissa, myös pää- ja ulkorakennusten suhteissa on vanhan paikan henkeä, jo Niemelän torpasta tuttua orgaanisuutta.

Itse asuintalo eli mökki on pieni, kooltaan noin 50 neliömetriä. Se on pohjakaavaltaan perinteinen paritupa. Sisään mennessä on ensin pieni veranta lasi-ikkunoin, sitten eteinen, josta pääsee sekä tupakeittiöön että makuuhuoneeseen.

Molemmissa huoneissa on ikkunat kolmeen suuntaan. Niistä lankeaa kesäisin vihreä valo huoneisiin, sillä metsä saa kasvaa aivan kiinni mökkiin. Numero kolme näytti toistuvan monin tavoin tässä paikassa.

Kun ensimmäistä kertaa saavuin mökkiin, siellä vallitsi vielä kohtalainen järjestys. Pentti taisi olla jopa siivonnut ennen saapumistani. Myöhemmin, 2010-luvulla, huomasin mökin alkaneen peittyä tavaraan niin, että tyhjää paikkaa ja laskutilaa ei löytynyt enää mistään.

Mökki oli kyllä riittävä yhden miehen elämiseen ja helppo lämmittää, mutta ehkäpä Pentillä olisi pitänyt olla vielä työ- ja

kirjastohuone ja siellä työpöytä. Se ei olisi lisännyt hänen hiilijalanjälkeään juurikaan – itse hän tosin puhui kulutuksesta, ei jalanjäljistä. Nyt keittiö sai toimia myös työhuoneena ja vähitellen se tuli niin täpötäyteen, ettei ruokapöydällä mahtunut enää syömään. En viimeisinä vuosinani uskaltanut jättää mitään Pentin mökkiin, koska tavarat katosivat siellä hyvin nopeasti ja lopullisesti.

Mökissä on vain yksi keskusmuuri, kuten saunarakennuksessaakin, ja siitä avautuu kolme tiilestä muurattua tulisijaa – suuri punainen uuni makuuhuoneeseen, puuhella ja iso valkeaksi maalattu tulisija tupakeittiöön. Pentti käytti talvisinkin melkein pelkästään puuhellaa keittiön lämmittämiseen. Vain kaikkein kireimmillä pakkasilla hän sytytti keittiön isoon uuniin tulen. Sen sijaan makuuhuoneessa oli hyvin varaava uuni lämpimänä lähes kaikkina kylminä syys- ja talvipäivinä.

Isäntä oli tarkka tulenteosta. Maastossa hän karttoi nuotioita, koska ne olivat hänestä tarpeettomia ja jopa vaarallisia (syttyivät maastopaloja tai juhannuskokkoina polttavat lintujen pesiä), mutta puiden sytytyksestä taloa lämmitettäessä hän teki lähes taidetta.

Sytykepuut on aseteltava tulipesään ensin niin, että syntyy sopiva veto. Tuli pitää sytyttää yhdellä tulitikulla. Tuhkat oli luonnollisesti jo viety pesästä pois metalliämpärissä (opetus: älä koskaan jätä metalliämpäriä talon ulkoseinustalle, kuten kerran kävi eräälle ajattelemattomalle mökkivieraalle – seinä oli jo tullessa, ennen kuin isäntä ehti sitä viime hetkellä sammuttamaan).

Kun sytykepuut ovat syttyneet ja palaneet kunnolla jonkin aikaa, uuni ladotaan kuivia klapeja lähes täyteen. Pentti latoi ne melko tiiviisti yhteen. Nyt myös vetoa pienennetään vähän. Kun tuli on palanut niin, että jäljellä on hiillos ja vain pieniä

liekkejä, kohennetaan hiilihangolla ensimmäisen kerran. Jonkin ajan päästä kohennetaan uudestaan ja käännetään kunnolla pohjalta asti. Jos kekäleet ovat jääneet suuriksi, ne rikotaan hiilihangolla. Odotetaan hetki, katsotaan että ”sinistä tulta” ei näy ja suljetaan pellit mahdollisimman aikaisin.

”Lämpöä ei saa päästää harakoille”, painotti Pentti ja häntä harmitti kovasti, jos joku (kuka? minä?) meni sulkemaan pellit vasta kun hiillos oli musta. ”Kekäleet saavat hehkua punaisina kun pellit suljetaan”, hän opetti.

Näin Pentti menestyksellisesti lämmitti koko elämänsä kaikki asumuksensa. Polttopuuta kului niukasti, eikä kukaan kuollut häkään. Muutaman kerran taisi tulla päänsärkyä, mutta vähemmän kuin Vienan Karjalan savusaunoissa, joissa myös kävimme yhdessä.

Puulla lämmittäminen alkoi ritvalaisen Valkeapään Pentin aika ajoin tuomalla puukuormalla. Maakellarin lähelle kaadettu kasa käsitti pitkiä koivuriukuja, rankoja ja halkaistuja puita, jotka mökin isäntä sitten sahasi ja pilkkoi. Sahapukki ja pilkontapaikka olivat saunan ja puuvajan välillä. Klapit koottiin tarkkoihin pinoihin vajaan, jossa ilma kiersi hyvin, olihan vaja auki kahteen tai, mikäli ovikin avattiin, kolmeen suuntaan. Varovaisena miehenä Pentti halkaisi puut sivuttain, niin että ne makasivat hakkuupölyn päällä. Puita pilkkoessaan Pentti oli rauhallinen, melkein mietiskelevä. Puupinot kasvoivat loppuvuosina yhä suuremmiksi.

Kynttilöitä Pentti sen sijaan piti haitallisina ja kaikkea muuta kuin tunnelmallisina. ”Kynttilät on tehty pelkästään polttamaan taloja”, tiivisti hän.

Mutta kuutamao hän ihaili. Mökin pihalle paistoi kuu kuu niisti, ja sieltä näki keväisten ja syksyisten täysikuiden nousut.

Kuu näkyi erityisen hyvin, koska piha oli niin pimeä. Tallin ovella oli himmeä lamppu, mutta se täytyi käydä sytyttämässä tallin sisältä ja sitä käytettiin harvoin. Jos halusi sytyttää ulkovalon, oli ensin käveltävä mökiltä rinnettä alas tallille. Pentti mainitsi, että ihmisellä on tarve pimeyteen, samoin kuin hiljaisuuteen – hän ymmärsi tämän vaistomaisesti, jo ennen kuin tutkimus oli vahvistanut saman asian.

Kuitenkin sysipimeinä syysiltoina, kun Pentti palasi järveltä kalasta valottoman lehdon läpi, sytytin tallin ulkovalon eikä hän valittanut siitä.

Taloista Pentti ajatteli, että ne ovat ylipäättään hirvittävän rumia. Minä vanhojen talojen ihailijana yritin puolustaa hirsirakennuksia, jotka sitovat hiiltäkin. ”Mikä taloista niin rumia tekee?” kyselin.

”Ne ovat niin neliskanttisia”, kuului vastaus. ”Kun kulkee metsässä, kaikki on vaihtelevaa ja epäsäännöllistä, ja talo on tuollainen ruma kuutio. Venekin on paljon kauniimpi, varsinkin nämä minun teettämäni.”

Vetosin pienten metsään maastoutuvien mökkien viehättävyyteen. Siihen Pentti sentään myöntyi – pieni koko hyvittää vähän ”hirmuista kolhousta”. Ja rakennuksen pitää kestää aikaa. Jatkuva rakentaminen on Pentin mukaan hirveä tauti Suomessa. Euroopassa talot kestävät tuhat vuotta.

”Euroopan vanhat talot ovat kivistä”, muistutin. ”Entäs keskiaikaiset kivikirkot, esimerkiksi Sääksmäen kirkko? Se on iso, mutta todella vanha... vaikka osittain tulipalon jälkeen uudelleen rakennettu onkin.”

Kirkon Pentti hyväksyi, niitähän on harvassa, ja sitä paitsi vanhoissa kirkoissa pesii naakkoja. Hän muisti kyllä